

Linnurikkus põllumaal: kuidas seda toetada?

Jaanus Elts

Aegade jooksul on inimene kujundanud põllumajandusmaastikku niiviisi, et seda oleks mugav majandada. Paraku ei ole selline areng soosinud teisi looduslikke liike, kelle jaoks on tegu olnud samuti elutähtsa alaga, kus pesitseda, toituda ja peituda. Milliste võtetega saame toeks olla põllulindudele?

Põllumajandus on sajanditega läbi teinud väga suure muutuse. Varasemad piiripeenarid, kraavide ja metsatukkadega tükeldatud põllud on asendunud suupõldudega ning eripalgeliste üleminekuelupaikade osakaal aina kahaneb. Muutunud on kogu loodusvarade kasutus, ent kui metsanduses on istutatav kuusk endiselt üldjoontes sama taim mis ammustel aegadel, siis põllumajanduses on peale majandamisvõtete ja kasutatavate masinate muutunud ka kultuurid ning tõud. Näiteks rukis ja kaer olid meil paar tuhat aastat tagasi umbrohud odra- ja nisupõldudel.

Põllumajandusmaastik ei ole pelgalt haritav maa. Ökoloogilises mõttes käivad selle alla ka põlluservad, taluõued, väikeveekogud, alleed, puissalud jm. Seepärast loetakse põllulindudeks suurt hulka liike, kes ühel või teisel eluetapil selliseid alasid kasutavad.

Kuidas neid linde toetada? Tavapärasel põllumajanduses saab rakendada vaid selliseid võtteid, mis ei piira olulisel määral põllumehe tegevust ega vähenda saaki. Ent põllumajanduse keskkonnatoetused ongi mõeldud selleks, et hüvitada tootjale keskkonnahoidliku tegutsemise tõttu saamata jäänud tulu.

Võtted keset põldu

Ruumilises mõttes saab põllu piirides tänapäevases põllumajanduses lindude heaks teha võrdlemisi vähe, kuid võimalikud nõksud on siingi teada, näiteks külvamata alad ehk nn lõokeselaid. Nende siht on luua n-ö oaase keset intensiivselt majandatavaid põlde, jättes igal hektaril talivilja külvamata kahel vähemalt 2 x 2 m laigul. Eestis tänapäeval nii kitsaid külvikuid üldjuhul ei

Loe sellest lehest:

- 1 Linnurikkus põllumaal
- 4 Linnuhuviliste lood: Hannes Margusson
- 6 Noortenurk: kuidas peibutushäälte kasutus mõjutab lindude püügiedukust
- 8 Veebipiiritaja pesaelu
- 9 Linnuhuviliste suvepäevad

Liigirikas
põlluserv.

Foto: Jaanus Elts

Piiritaja kohta on rohkelt vaatlusi

Elurikkuse portaali andmetel on aasta lindu piiritajat tänavu vaadeldud pisut üle 1700 korra. See on varasemate aastatega võrreldes tublisti parem tulemus. On heameel, et aasta lindu on tähele pandud ja vaatlusandmeid usinalt sisestatud. Näiteks kahe aasta eest kogunes vaatlusi vaid ligi 950, mullu umbes 1200. Tänavune esimene vaatlus pärineb 30. aprillist Kuressaare linnast ja seni viimane märkimine on olnud 25. septembril Tallinas. Keskmiselt saabub piiritaja meile mai esimeses pooles ja viimased lahkuvad septembris.

kasutada ja seepärast tuleks mõõdupuuks võtta pigem külviku laius. Need laigud on mõeldud eelkõige põldlõokese toetamiseks, kuid võivad sobida teistelegi liikidele, kes rajavad pesa otse põllule.

Samuti peaksid sellistest laikudest kasu saama põllu servas elavad linnud, kasvõi näiteks põldtsiitsitaja. Selle liigi puhul on ammu teada, et ta eelistab valida territooriumiks koha, kus kevadel on osa maast taimestikuta. Teatud mõttes on see talvekahjustuste matkimine, mille tulemusena samuti tekivad kultuurivabad alad.

Lõokeselaike peetakse üheks odavaimaks viisiks, millega põldlõokese arvukust suurendada. Laikude tõhusus oleneb ümbritsevast maastikust ja kultuuridest, kuid uuringud näitavad nende positiivset mõju lindude arvukusele, toidurohkusele ja pesitsusedukusele. Näiteks Saksamaal suures põldudel, millel lõokeselaiad hõlmasid vaid 0,4% pinnast, põldlõokese arvukus 15%.

Hõredamat külvit on katsetatud pigem mahepõllunduses. Hõredam tähendab siinkohal suu-remat reavahet, kuid külvisenorm jäetakse muutmata, eeldades minimaalset saagikuse langust. Selline hõre taimestik võiks olla kasulik suve esimesel poolel, vilja jõudsa kasvu perioodil muutub kultuur nagoonii tihedaks.

Tegelikult on kõige kulutõhusam jätta osa saagist koristamata. See kõlab tõsise tootja jaoks kindlasti pöörase ettepanekuna, kuid enne detailsemate seletuste andmist tuletan lugejale meelde: kirjatüki siht on tutvustada lindude toetamise võimalusi. Seepärast ei ole oluline, kas anda põllumehele toetust, et ta rajaks maantee serva vähetõhusa rohuriba, või hüvitada talle saamata jäänud tulu, kui ta jättis põllukultuuri koristamata.

Eelnevatel loigul on kindel eellugu ja päris eluline taust. Algateks vaatame joonist rohevindi arvukuse kohta talilinnuloendustel. Sellel on näha tugev arvukuse tõus 2008/2009. aasta talvel. Arusaadavalt mäletavad seda sügist meist vähesed, pigem mõni tõsisem põllumees, kellele kõnealune aeg oli majanduslikult erakordselt raske. Tol sügisel vajasid kombainid põllul mutta ja paljudelt põldudest jäi saak koristamata.

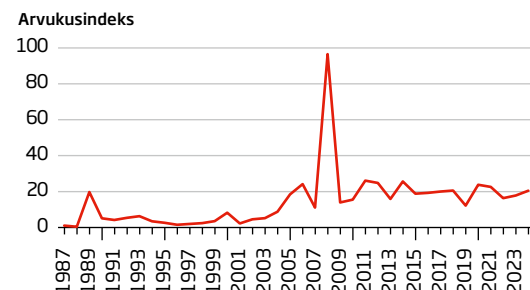
← Ohakalind.

→ Rohevint.

Fotod: Jaanus Elts

↓ Rohevindi arvukus talilinnuloendustel.

Tohututes kogustes koristamata rapsi oli aga seemnetoidulistele lindudele justkui püha söömaaeg.

Linnusõbralikust võttest rääkides ei pea ma siinkohal silmas, et terve põld jäetaks koristamata. Euroopa Liidus on olemas eraldi toetused ootamatute ilmakahjude tõttu tekkinud kadude hüvitamiseks. Siin käib jutt keskkonnatoetustest, mida tuleks rakendada igal aastal, et hoida liikide seisund stabiilne. Niidetavate rohuribade loomise asemel võiks jätta põllul paari hektari suurune ala koristamata. Selle kuju ei ole otseselt oluline, kuid ilmselt eelistaksid põllumehed riba. Loomulikult ei tohiks selliseid ribasid jätta tee serva, kuid puistu või mõne muu maastikuelemendi juurde sobiks need suurepäraselt, kasvõi ümber kivihunniku.

Päris kõikide kultuuride puhul ei ole sellist võtet siiski mõttekas rakendada. Näiteks põlduba söövad vähesed linnud, sama lugu on teraviljaga.

↑ Pöldtsiitsitaja.

→ Pöldlõoke.

↓ Taimeriba Saaremaal keset põldu.

↑ Vahekultuur eri liikide segust: päevalill, tatar jne.

Sellised kultuurid võivad pigem pakkuda talvist varjupaika. Seevastu õlirikkad kultuurid on lindudele justkui kaks-ühes-toode: raps, kanep ja päevalill annavad energiarikast toitu ning pakuvad ühtlasi varjet nii vaenlaste kui ka kehva ilma eest. Selliste kultuuridega ribad võiks jätta majandamata ka järgmisel kevadel: siis pakub see oma struktuuriga muu hulgas suurepärase pesitsuspaika nii lõokesele kui ka nurmkanale.

Spetsiaalsed külvisegud

Eriotstarbelisi külvisegusid on kasutatud aastakümneid. Esialgu tehti neid ulukite jaoks, mistõttu kasutatavate taimeliikide koosseis on kujundatud pigem mõne konkreetse looma vajaduste järgi. Paljud suurulukitele sobivad taimesegud pakuvad aga toitumis- ja varjevõimalusi lindudele.

Siiski on eraldi külvisegusid loodud ka linde silmas pidades. Jahitavate lindude loend on piirkonniti erinev ja erinev on ju ka riikide linnustik. USAs on müügil isegi segusid nimetusega Dove Field Seed Mix (tuvidele mõeldud seemnesegu – toim), mis reklaami järgi peaks sobima tuvide, vuttide, kalkunite ja muude jahilindude turgutamiseks.

Tegu on kultuurtaimedest koosnevate segudega, mistõttu neid toodetakse tööstuslikult ja neil on asjakohased sertifikaadid. Samuti on välja töötatud optimaalsed külvis- ja väetisenormid, nii et nende kasutamine on justkui osa tavapärasest kultuurivaheldusest. Ühtlasi on oluline, et segudega käivad kaasas agrotehnilised soovitusel, mis lähtuvad lindude vajadustest. Näiteks tuidelade rajatud söödapõldudel peaks hirsikülvi reavahe olema üks meeter, sest nende linnud nopivad toitu maapinnalt. Arusaadavalt ei kasutata nii hõredat reavahet toidutootmisel. Ameerika näidete lõpetuseks: selleks et parandada sinikael-pardi sügistalvist eluolu, on hirsi ja sorgo kõrval külvisegusse lisatud ka tatart.

Euroopas on populaarsed jahilinnud nurmkanal ja jahifaasan. Olgu siin üks näide nurmkanale mõeldud külvisegust:

50% suvinisu, 30% suviotra, 7% valget hirssi, 5% lina, 5% söödaredist ja 3% lehtkapsast. Muide, paljud hirsisordid kasvavad meie kliimas väga hästi (ja seda vilja kasvasid juba meie esivanemad!) ning on külma saabudes seemnetoidulistele lindudele igati nokkamööda. Põhimõtteliselt on kasutamiseks sobilike taimede loend pikk ja näiteks Saksamaal kuuluvad nurmkanal seemnesegudesse ka päevalill ja uniohakas.

Elustikku toetavad rohuribad

Paraku ei ole elustikku toetavate ribade rajamine teeservadesse sugugi arukas mõtte kasvõi seepärast, et seal liikuvad loomad – olgu need putukad või linnud – võivad autodega kokku põrgates hukkuda. Teine oluline teema on selliste ribade kuju: need ei pea olema pikad sirged joonelemendid!

Mujal maailmas on rohuribade rajamist peetud heaks võtteks, et nõnda tükeldada suuri põllulaamasid ja luua ökotone – kahe elupaiga kokkupuutealasid. Ribasid tasub rajada kultuuri keskele, kuid ka näiteks puistu serva, kus saagikus on sageli nagunii väiksem. Ribasid võib rajada ka ümber põllusaarte, kivi-hunnikute ja veekogude.

Kindlasti ei pea selliste ribade taimestik koosnema vaid ühest kuni viiest liigist. Tegu on elurikkuse toetamiseks mõeldud võttega, mistõttu lähtuda tulebki elustiku vajadustest. Seepärast soovitatakse sääraseid alasid rajada lausa mitmerindeliseks, s.t et seal leiduks nii puid, põõsaid kui ka mitut liiki õistaimi.

Taimeribade väärtus elupaigana suureneb aastatega, kuid nende niitmine hävitab selle, samuti tuleb vältida nende piserdamist pestitsiididega. Öigupoolest: mis vahe on 12 m laiusel esimest korda mai keskel niidetaval ökoribal ja tavalisel silopõllul? Niitmisel ei hukku mitte ainult seal pesitsevad linnud, vaid häviv või saab ohtlikult vigastada ka enamik teisi loomi. Samuti ei saa seal valmida taimede seemned.

Rohuriba rohumal – ka selline kentsakas nipp aitab loodust. Kultuurrohumaid majandatakse tänapäeval väga intensiivselt. Jättes sellisele alale vähemalt 10 m laiuse niitmata riba, anname elajatele võimaluse niitmise ajal varjuda ning alles jäävad ka mõned pesad. Osa või terve rohumaa niitmata jätmise on väga häid tulemusi näidanud Eestiski: kadakataks muutub arvukamaks liigiks ning jätab tavapäraselt domineeriva põldlõokese teisele kohale.

→ Suurkoovitaja pesa.

Seevastu puuderibad on väga hea võte toetamaks dendrofiile: liike, kes rajavad pesa puule, kuid toituvad pigem maas, näiteks rästad. Vanad alleed on tuntud hakkide, kuldnoke ja kodukaku pesapaigad, rääkimata rasva- ja sinitihasest, põldvarblasest ja must-kärbsenäpist. Ka põldtsiitsitaja territoorium on sageli mõnes sellises kohas: Rakvere kandis asuva Mädaapea mõisa 400 m pikkusel alleelõigul õnnestus meil ühel aastal värvirõngas panna viiele isaslennule!

Karjatamine

Ilmselt on kõik linnuhuvilised märganud, et kariloomade ümber on alati palju linde. Eriti sageli näeme seal pääsukesi ja kuldnoke, kuid harvad pole ka hakid ja vareed ning rändeperioodil paljud teisedki liigid, kes loomade juurde tulnud parme, sääski ja kärbsed jahivad.

Omaette põnev maailm avaneb aga öösel, kui karjamaad täituvad metskurvitsa, tikutaja ning eriti märjal ja virtsarohkel alal isegi mudanepi isenditega. Sajusel sügisel tekivad madalamatesse lohkudesse lombid, mille servad on veised mudaseks sõtkunud, ning kokku valguv toitainerohke vesi toetab rikkaliku selgrootute fauna kujunemist. Nendest tulevad omakorda toituma mitut liiki tildrid, samuti näiteks pardid. Ja eks kivise rannaniidu hooldamiselgi on kariloomad traktoritest tõhusamad.

Heatahtlikku põllumeest pole vaja karistada

Meie keskkonnaotsused on sageli kummastavalt sihitud. Jääb mulje, et riigi tasandil püütakse keskkonna pärast muretsejaid karistada. Keskkonnatoetusi vaadates on see iseäranis ilmikas: toetus-te määr ja tingimused on seatud nii, et põllumehel on selgelt kasulik toota rapsi ja mitte soodustada lõokesi. Meie põllumajanduse keskkonnatoetused on vabatahtlikud, mistap ametnikud kipuvad tegema nende saamisnõuded peaaegu olematuks.

Mulle on meelde jäänud ühe suurtootja ütlus: „Ikka võtan neid toetusi ka, sest neid makstakse ju selle eest, mida ma niikuinii teen.“ On viimane aeg asendada vähetõhusad toetused selge sihiga, milleks siinses kontekstis peab olema elustiku hea seisund.

Hannes Margusson:

„Kui on huvi, kirge ja natuke pealehakkamist, leiab ka lahenduse“

Põõsaspeal 2017. aastal.

Fotod: erakogu

Küsitles Liis Keerberg

Hannes, sa oled linnuvaatlejate seas eriline inimene, sest liigud noorpõlves läbi elatud õnnetuse tõttu ratastooliga. Kuidas ja millal sul linnuhoovi üldse tekkis?

Olen ka ise mõelnud, kust küll see huvi tuli, sest mu peres ega suguvõsas ühtegi bioloogiahariduse või loodushuviga inimest ei olnud. Nii et loodusearmastuse geenil minus ei tohiks nagu olla. Aga mis-
kipärast meeldis mulle noorena suvel vanavanemate juures hulkuda mööda metsi ja võsasid ning otsida linnupesi. Põhiliselt hallvareste ja harakate pesi, aga uuritud sai ka igasugu väiksemaid õõnsusi. Linde ma toona sisuliselt ei tundnud, ainult neid kõige tavalisemaid. See kõik oli enne õnnetust. Pärast õnnetust tuli lindudest kümneaastane paus.

Pooleteiseaastane Hannes.

Kuidas linnud su ellu tagasi tulid?

2000ndate alguses hakkas ornitoloogiaühing korraldama veebis linnuviktoriini ja otsustasin sellest osa võtta. Siis otsingi

oma esimese linnumääraja, „Linnusõbra taskuraamatu“, hakkasin internetist linnupiltide otsima ja uurima. Mida rohkem ma süvenesin, seda suuremaks huvi lindude vastu kasvas.

Umbes samal ajal algas Kuku raadios uus saatesari „Helisev loodus“, mida kord nädalas vedasid kordamööda Fred Jüssi ja Veljo Runnel. Selle saate kaudu sain tutvaks linnuhäälte maailmaga. Väga põnev saade oli! Saatejuhtide kommentaarid ja kirjeldused, kus, millal ja keda lindudest võib kuulda, tegid selle saate iseäranis põnevaks. Ei olnud tuim heliplaatidelt kuulamine. Mul oli nii kahju, kui saade aastaid hiljem lõppes.

Millalgi hakkasid sa käima looduses linnuretkedel. Kuidas oli siis ja on praegu lahendatud tehniline pool selle juures?

Hakkasin linde vaatlemas käima, kui sain oma esimese elektrilise ratastooli. Siis ostsin ka esimese binokli. Alguses käis see niimoodi, et kutsusin igale poole kaasa oma venna ning tema hoidis binoklit mu silmade ees. Aga väga pikalt see ei kestnud, sest vend sai harva kaasa tulla. Pealegi binokkel ikkagi liigub ja väriseb silmade ees, kui keegi teine seda hoiab. Ei olnud mugav vaadata.

Selleks ajaks ma tundsin juba mitut Tartu linnuvaatlejat. Kui üheskoos Tartu lähistel lindude vaatlemas käisime, siis oli

võimalik kasutada nende vaatlustorusid. Põhiliselt käisin Margus Otsaga, vahel ka Uku Paali ja Riho Marjaga. Mulle sätiti kolmjalga ratastooli ette, timmiti kõrgus õigeks ja niimoodi ma siis vaatesin. See oli juba kvaliteetsem linnuvaatlemine. Aga huvi kasvas ja sain peagi aru, et ka nii ei saa see kesta lõpmatuseni.

Suurim hüpe toimus siis, kui otsustasin endale osta esimese vaatlustoru. Isa meisterdas mulle reguleeritava statiivi, mille sai ratastooli külge kruttida, ning selle peale kinnitasin vaatlustoru. See oli mu linnuvaatlusajaloos täiesti uus kvaliteet. Nüüd sain ise minna, millal tahtsin, ja vaadelda linde niikaua, kui tahtsin. Niimoodi käin kodu ümbruses siiamaani. Kaugematel retkedel on muidugi head autodega sõbrad abiks.

Elurikkuse portaali järgi oled ka praegu oma kodupiirkonnas aktiivne linnuatlase tegija.

Jah, selle eesmärgi olen endale võtnud. Siinkandis peale minu teisi linnuvaatlejaid eriti ei olegi, kes oma vaatlustulemused ka andmebaasi lisaksid. Ma liigun Otepää ümbruses muidugi üsna väikesel alal, aga enam-vähem kõik põnevamad kohad, kuhu ratastooliga ligi pääseb, olen püüdnud läbi käia. Viimastel aastatel olen põhjalikumalt aidanud Tarmo Evestusel teha ka röövlinnuseiret.

See on ütlemata vägev, kuidas sa teed ja viitsid. Linnuvaatlustega tegelemine eeldab sinult ju topelt leidlikkust, tahet ja pingutust.

Eks mul ole rohkem aega ka kui tüüpilisel tööinimesel (Hannes mõnusal muigab).

Kes on sulle koduümbruses pesitsejatest veel silma jäänud?

Tavalisi liike on palju, neid üles lugeda läheks pikaks. Aga põnevamatest liikidest on näiteks viimased kolm aastat Lüüsjärvel pesitsenud laululuik. Ja lääne-pöialpoiss on ennast kenasti Otepää ümbruse metsadesse sisse seadnud.

Kõige põnevam uus pesitseja on kindlasti must-harksaba. Umbes viis aastat tagasi ta välja ilmus ja pärast seda olen teda näinud igal aastal. Tarmo Evestus ja Priit Voolaid on tema pesa minu juhiste järgi ka otsimas käinud. Tänavu lõpuks õnnestuski see üles leida! Lind oli uude kohta kolinud. Aga kindlasti pesitseb siin üks paar veel: küll leiame selle pesakoha samuti üles. Tarmol õnnestus tänavu meie kandist leida ka kalakotka pesa, ühe poja. Mulle ei meenu, millal see liik siin viimati pesitses. Kindlasti üks põnevamaid leide sellest aastast!

Ametilt oled sa hoopis veebimeister ja ornitoloogiaühingule teinud pikka aega aasta linna veebilehti. Mis liigile sa esimesena kodulehe tegid ja kuidas su teed ühingu teisel ristusid?

Esimene oli kodukakk 2009. aastal. Eedi Lelov oli tol aastal projekti vedajaks ja tema pöörduski minu poole ettepanekuga meeskonnaga liituda. Kuidas ta minuni jõudis, täpselt ei mäleta, aga tõenäoliselt läbi teiste linnuhuviliste, kes teadsid, millega ma tegelen. Isiklikult me Eediga siis veel tuttavad ei olnud. Tolleks ajaks olin ma teinud mitmeid veebilehti ja nii oli julgust see pakkumine vastu võtta.

Järgmisel, õgijate aastal kutsus Tarvo Valker mu uuesti meeskonda. Ju jäädki tööga rahule ja tuntuks vaikselt laienes. Nii see vanker veerema läks. Olin natuke nagu oma mees Havannas. Praeguseks olen teinud veebilehe kuueteistkümnemale aasta linnule.

Kas sa oled mõne linnuhuviliste klubi või ühingu liige?

Ma kuulun ornitoloogiaühingusse ja linnuklubisse Estbirding. Lisaks tutvusringkonna laienemisele ja seltsielule pakuvad sellised klubid ja ühingud ennekõike võimalust vahetada kogemusi, tähelepanekuid ning infot põnevate liikide ja heade linnuvaatluspaikade kohta. Õpin pidevalt midagi juurde ning saan inspiratsiooni teiste tähelepanekutest ja kogemustest. Pealegi on sarnaselt mõtlevate inimeste seltskonnas lihtsalt tore viibida: ühine huvi ja kirk lindude vastu ühendab inimesi väga tugevalt.

Kas jagaksid mõnda oma erilist linnuelamust?

Käin suviti Haapsalus taastusravil ja selle käigus püüan alati teha ühe linnuretke mõnes Läänemaa parimas nn linnuaugus. Headeks abilisteks ja teejuhtideks on mul seal Renno Nellis ja Tarvo Valker.

Kuna Otepääl on kahlajatega kehvad lood, siis võtsimegi ette retke vaat et ühte Eesti parimasse kahlajakohta Haversisse, täpselt Riguldi jõe suudmesse, paarisaja meetri kaugusele kohast, kuhu sai auto jätta. Vaatluspaika jõudmiseks tuleb kõigepealt natuke maad pehmes liivas sumbata ja siis liikuda edasi mööda mereäärt jõe suudmesse. Vahepeal on liivasemaid kohti, aga meeste abiga saab nendest ilusti läbi.

Kohalesaamine niisiis väga keeruline ei ole. Hoopis teine asi on tagasitulek. Teadupärast on mererand seal üsna järsk ja liivane. Mu elektriline ratastool kaalub juba ise 100 kilogrammi, lisaks veel minu kehakaal. Nii et see lõputõus on alati korralik katsumus. Ratastoolil on jõudu piisavalt, aga sellest pole pehmes liivas suurt kasu, ta kaevab ennast kiirelt sisse. Tegime siis nii, et pühkisime rataste eest suurema liiva ära, üks mees tõukas tagant ja teine tõmbas eest. Niimoodi poole

meetri kaupa ülespoole liikudes ja vahepeal puhkepause tehes me lõpuks platoole tagasi jõudsim. Mul oli meestest tõsiselt kahju. Aga kas nad kurtsid? Loomulikult mitte, vastupidi! Osa liike jäi ju nägemata ja seepärast tuleb järgmisel aastal kindlasti tagasi tulla, ütlesid nad. Ja tulinagi! Mu laifer'ite (kohatud liikide) nimekiri sai Haversi-retkedega igal juhul tublisti täiendust.

Mida sa soovitaksid algajale linnuhuvilisele, kes sinuga sarnaselt on ratastoolis?

Ratastoolis inimesele ei oskagi anda teistsuguseid soovitusi kui kõigile teistele linnuhuvilistele. Liikumismugavus on suurimaks takistuseks, kuid see ei pea olema põhjus linnuvaatlusest loobumiseks. Usun, et enamikul meist on sõpru või lähedasi, kel sobilik auto olemas ning kelle abiga on võimalik ka kaugematesse ja huvitavamatesse vaatluspaikadesse jõuda.

Linnuvaatlused kodu lähistel Kaarnajärve ääres.

Eks me ratastoolis inimestena oleme harjunud sellega, et alati ei saa minna just siis, kui tahaks – sõpradel on ju samuti oma elu ja tegemised. Kõige olulisem on huvi, kirk ja natuke pealehakkamist. Kui need on olemas, siis leiab ka lahenduse. Ja mine tea: võib-olla nakatad mõne sõbra või pereliikme linnupisikuga ning saad endale linnuvaatlusteks püsiva kaaslast. Kindlasti soovitatakse osa võtta ühistest linnuvaatlusüritustest, mida nii Eesti Ornitoloogiaühing kui ka teised organisatsioonid aasta jooksul korraldavad. Seal õpid kogenumatelt, saad uusi teadmisi ja tutvusi ning tõenäoliselt leiad inimesi, kellega tulevikus ühiseid linnuretki ette võtta.

Mida soovitaksid edasijõudnule?

Edasijõudnule soovin teravat silma ja kõrva, et leida Eestile uusi liike!

2010. aastal Läänemaal Haversi nn linnuaugus koos Tarvo Valkeri (pildil) ja Renno Nellisega.

Kuidas peibutushäälte kasutus mõjutab lindude püügiedukust Vaibla linnujaamas?

Theodor Karu

Theodor Karu põhikooli uurimistöö „Peibutamise tõhusus lindude rõngastamise eesmärgil Vaibla linnujaama näitel“ pälvis tänavu õpilaste teadustööde riiklikul konkursil põhikooliastmes I preemia.

Töö juhendajad: Kristjan Adojaan, Reet Varik

↓ Loo autor pääsukeste kastidega Vaiblas.

Foto: Kristjan Adojaan

↑ Väike-kirjurähni rõngastatud jal.

Foto: Theodor Karu

→ Peibutamiseks vajaminevad kõlarid.

Foto: Kristjan Adojaan

Linnud on imelised ja huvitavad elusolendid. See on üks põhjus, miks ornitoloogia mulle väga meeldib. Minu põhikooli uurimistöö tugineb Vaibla linnujaamas tehtavatele katsetele, mille siht on välja selgitada, kuidas ja kui palju aitab peibutamine kaasa lindude püüdmisele. Vaiblas kasutatakse püügiks loorvörke. Peibutuse ja püügi eesmärk on rõngastada linde, et uurida nende rännet.

Oma uurimistöös püstitasin hüpoteesi, et peibutamine suurendab märgatavalt rõngastamiseks püütavate lindude hulka, võimalik, et isegi kaks või enam korda. Eesmärk oli leida vastused küsimustele, kas ja kui palju mõjutab peibutamine lindude püüdmise tõhusust ning kuidas mõjutab peibutamine eri linnuliike.

Peibutusvahendid

Vaiblas on rõngastushooajal lindude peibutamine igapäevane. Selleks kasutatakse mitut mälukaarti, kuhu on salvestatud linnuliikide häälled (helifailid pärinevad veebilehelt xeno-canto.org). Peamiselt on kasutusel kuus mälukaarti: roolindude, põosalindude, lehelindude, kiuru, pääsukeste ja öösorri mälukaart. Abiks on kaks Energy Sistem Nami ECO kõlarit ja kolm Energy Sistem Bloomi kõlarit.

Roolindude mälukaardile on salvestatud kõrkja-, tiigi-, soo-, aed- ja rästas-roolinnu laul. Vaiblas on kohatud ka padu-roolindu, aga teda ei ole peibutatud, sest ta satub linnujaama väga harva: kogu Vaibla ajaloo jooksul on kirja saanud vaid kuus isendit. Küll on aga peibutatud tarna-roolindu, keda siiski pole õnnestunud kätte saada. Kõik need linnud peatuvad ja toituvad rände ajal peamiselt roostikus, mistõttu võibki liikide häälsused koondada ühele mälukaardile.

Põosalindude kiibil on mustpea-põosalinnu laul, mis meelitab ka teisi põosalinnuliike. Vaiblas on linde peibutatud veel aed- ja väike-põosalinnu lauluga. Peale nende põosalindude on siin harva kohatud võõt-põosalindu, aga teda ei peibutata. Need liigid tegutsevad kõik enamasti põõsastes, kuid vahel tulevad ka roostikuvõrkudesse.

Lehelindude mälukaardile on salvestatud väike- ja salu-lehelinnu laul. Nad on Vaiblas

↑ Vaibla noored vabatahtlikud sinitihastega (loo autor paremal). Foto: Kristjan Adojaan

peamiselt põõsastikus. Vähem kohtab Vaiblas mets-lehelindu.

Kiurukiibil on metskiuru laul. Haruharva on Vaiblasse sattunud ka sookiuru. Kiurud on Vaiblas peamiselt roostiku ja põõsastiku vahepealsel alal, kus on kõrgem rohi, aga pole kõige märgem. 2025. aastal kiure kõrge veeseisu tõttu ei peibutatud.

Veel kasutatakse pääsukeste mälukaarti, kus on peal suitsupääsukeste laul. Pääsukeste püütakse peamiselt roostiku lõpust, kuhu nad siirduvad sadade kaupa ööbima.

Öösorri kiip on kasutusel öösiti, sest see liik tegutseb ainult hilisõhtul ja öösel enne koitu. Tema jaoks on eraldi suurema silmaga võrgud, mis paiknevad nii roostikus kui ka põõsastiku lähedal lagedamal alal.

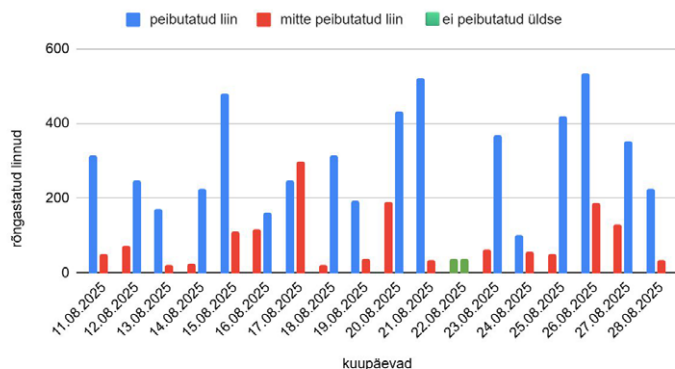
Andmete kogumine

Uurimistöö andmed kogusin kaheksateistkümne päeva jooksul perioodil 11.–28. augustini 2025. Katse toimus peaaegu iga päev, välja arvatud 22. augusti hommikul, kui oli vihmane. Hommikuti peibutati linde kella 5.00-st 12.00-ni, õhtuti pääsukeste kella 18.30-st viimase kontrolltiiruni, mis oli umbes südaöö paiku.

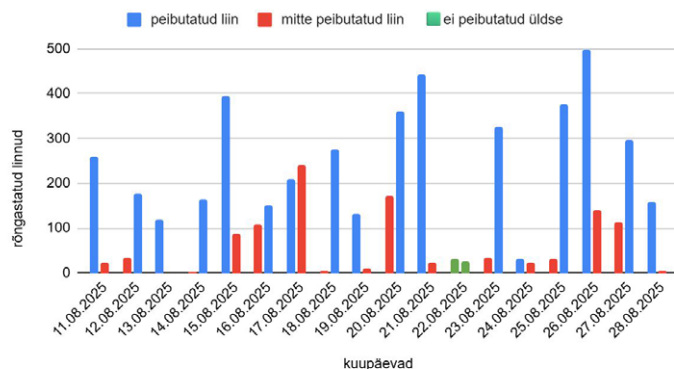
2025. aastal valitsenud kõrge veeseisu tõttu olid Vaibla linnujaama püügivõrgud paigutatud tavapärasega võrreldes teisiti. Üleval oli kaks roostikuliini, mis algasid kohe põõsaste juurest ja kulgesid peaaegu sada meetrit järve poole; kaks väiksemat põõsastikuliini asusid samades kohtades mis eelmistel aastatel. Öösorrivörke roostikus ega põõsastes ei olnud, oli vaid üks võrk rõngastuskuuri lähedal heki taga lagedamal alal. (Eelmistel aastatel oli üks pikk roostiku võrguliin kuni järveni, kaks väiksemat põõsastiku võrguliini ning üks öösorrivõrk roostikus ja teine põõsaste lähedal.)

Võrgud jaotati kaheks eraldi liiniks, vasak- ja parempoolseks, millest mõlemas oli üks roostiku- ja üks põõsastikuliin. Ühel päeval peibutati üht ja teisel päeval teist liini ning see võimaldas teha võrdlust, kui palju aitab peibutamine kaasa lindude püüdmisele.

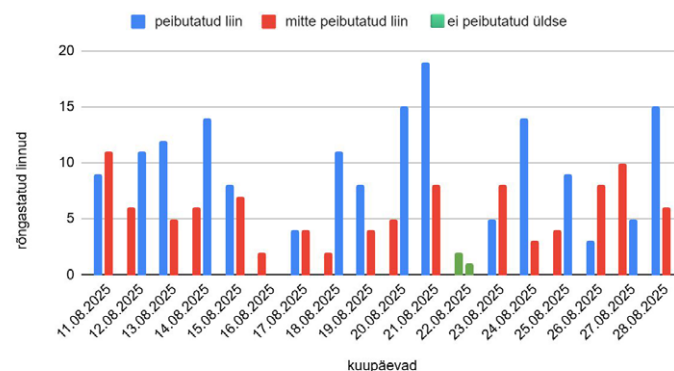

↑ Joonis 1. Rõngastatud lindude arv uurimisperiodil. 22. augusti hommik oli vihmane, mistõttu katset ei tehtud.

↑ Joonis 2. Rõngastatud suitsupääsukeste arv eri liinides.

↓ Joonis 3. Rõngastatud põosalindude arv eri liinides.

Tulemused

Uurimisperiodil püüti peibutatud liinis 5345 lindu, päevas keskmiselt ligi 297. Seevastu mittepeibutatud liinis oli püütud linde 1533, päevas keskmiselt 85. Võrdlusandmetes oli seega üllatavalt suur erinevus. Kõige suurem, lausa 15,3-kordne, oli vahe 21. augustil, mil püütud linde oli vastavalt 520 ja 34. Keskmine erinevus liinide vahel oli 3,5-kordne ehk 212 lindu (vt joonis 1).

Saadud kogemuste põhjal võib öelda, et püütud **pääsukeste** arvukuse erinevus võrguliinides sõltus nende hulgast. Kui liikus väga palju pääsukest, üle paarisaja, siis jäi mõlemasse võrku suhteliselt palju isendeid, peibutatud liinis siiski märksa rohkem. Kui pääsukest oli vähem, umbes sada-kakssada, siis saime neid kätte peamiselt peibutatud liinis ja teises liinis püüti ainult paar lindu. Katse näitas, et pääsukestele mõjub peibutamine väga hästi, mis on suuresti tingitud sellest, et nad on parvelinnud (vt joonis 2).

Roolindude puhul oleks arvanud, et nende arvukuserinevused liinide vahel on väiksemad, sest tegu ei ole parvelindudega. Siiski on nende peibutamine Vaiblas alati väga hästi läinud. Roolinnu helikiibil ei ole kõikide roolinnuliikide laulu, sest isendid tulevad kohale ka vennasliikide laulu peale: heli toimib kas konkurents- või uudishimuajendina.

Üllatuslikult tuli ühel päeval roolinde ainult mittepeibutatud liini. Kõige rohkem oli kõrkja- ja tiigi-roolinnu isendeid, kes on ühtlasi meie levinuimad roolinnuliigid. Peibutatud liini keskmine oli 19 lindu päevas, mittepeibutatud liini keskmine 8, erinevus seega keskmiselt 2,4 korda.

Omajagu üllatust pakkusid ka **põosalinnud**. Lausa kuuel päeval oli mittepeibutatud liinis rohkem põosalinde kui peibutatud liinis. Jällegi oleks võinud arvata, et liinidevahelised erinevused lindude arvus on väiksemad, sest tegu ei ole parvelindudega. Jooniselt 3 nähtub, et keskmiselt oli peibutatud liinis 9 lindu

päevas ja mittepeibutatud liinis 6. Vahe ei ole kuigi suur, keskmiselt 1,5 korda. See tõttu võib öelda, et põosalindude puhul peibutamine kõige paremini ei tööta. Tulemuste muutlikkus võib tuleneda põosalindude iseseisvusest rändekäitumisest ja vähemast sotsiaalsest suhtlemisest häälsüste kaudu. Erinevust võis näha ka liikide vahel: mustpea- ja väike-põosalind reageerisid peibutusele paremini kui näiteks pruunselg-põosalind. Seega sõltub peibutuse mõju tugevalt konkreetsest liigist. Oma osa võis etendada seegi, et peibutatud ja mittepeibutatud liin asusid üsna lähestikku.

Lehelindude puhul oli kolm päeva, mil mittepeibutatud liini tuli rohkem linde kui peibutatud liini, ja ühel päeval oli võrguliinides isendeid võrdset. Selline erinevus on oodatav, kuna lehelinnud kogunevad sügisrändeks salkadesse. Kokku püüti peibutatud liinis 125 lehelindu, keskmiselt 7 isendit päevas. Mittepeibutatud liinis oli linde kokku 88 ja päeva keskmine 5. Nii nagu põosalindude puhul, asusid ka lehelindude võrguliinid võrdlemisi lähestikku, mida tuleb andmete tõlgendamisel arvesse võtta.

Uurimistöö tegemise aastal **öösorre** kuigivõrd ei peibutatud, sest kasutada oli ainult üks öösorrvõrk ja tööjõudu polnud piisavalt, et seda öösiti kontrollida. Vähestel peibutuskordadel tuli iga kord võrku vähemalt üks isend – üldjuhul vaid enne südaööd tehtud peibutuse ajal. Ent korra saime öösorri võrgust kätte ka hommikul esimesel tiiril, kui isend oli lennanud roostikuvõrku.

Järeldused

Tulemuste põhjal võib järeldada, et peibutamine mõjub kõige tõhusamalt

suitsupääsukestele, kelle puhul erinevus võrguliinide vahel oli selgelt suurim. See oli ootuspärane, sest pääsukesed on parvelinnud, kes reageerivad sotsiaalsele signaalile ning kogunevad sageli heliallikate ümber. Hästi töötas peibutamine ka roolindude puhul, kellele heli näis mõjuvat ka siis, kui kasutati teiste roolinnuliikide laule.

Põosalindude puhul oli peibutamise mõju tagasihoidlikum ning mõnel päeval püüti mittepeibutatud liinis isegi rohkem isendeid. See võis olla tingitud liinide lähedusest, kuid viidata ka näiteks ilmastiku või rändeaktiivsuse muutustele, samuti sellele, et põosalinnud ei reageeri nii tugevalt liigikaaslaste häälsüstele.

Kõige tagasihoidlikum oli tulemus lehelindude puhul: peibutatud ja mittepeibutatud liini sattunud isendite arvu erinevus jäi väikseks ja ebaühtlaseks. Lehelinnud rändavad sügisel sageli väikeste salkadena, vahel ka koos teiste liikidega, mistõttu nende reaktsioon peibutamisele võib olla juhuslikum ja sõltuda rändeperioodi ajastusest.

Kiurudega ei õnnestunud uurimis-aastal katset läbi viia, sest neid oli väga vähe ja võrku jäi isendeid ainult üksikudel päevadel.

Edaspidi võiks uurida, kuidas mõjutavad püügitemusi peibutuse kestus, helitüüp (nt kutsehüüd, laul või ärevushüüd) ja päevaaeg, samuti seda, milline mõju võib olla ilmastikuoludel ja rändeperioodi ajastusel.

Marko Mägi

Aprillis andis Eesti Ornitoloogiaühing teada, et otsib aasta linnu pesakaamerale väärilist asukohta. Pakkumisi laekus mitu ning kaamera seati üles Türi vallas Kolu külas asuvasse pesakasti. Ülekanne algas 29. mail, hooajal juhtus nii mõndagi.

Väljavõtted veebipäevikust

10. juunil esimene, 12. juunil teine muna. Algab haudumine. 17. juunil tungib pessa teine piiritajapaar. Lahingu käigus lendavad munad pesalohust välja. Paarilise naastes kihutatakse võõras minema, kuid mune ei suuda linnud lohku tagasi veeretada. Üht muna püütakse haududa, kuid teine on mattunud pesamaterjali alla. Prognoos ei ole hea.

18.-19. juuni. Pesadraama lõpp. Kas ka uue pesitsuse algus? Linnud proovivad, kuid ei suuda kähmluse läbi teinud mune haududa. Nõnda võetakse neil päevil munad nokka ja visatakse kastist välja! Muna väljaviskamine on mulle üllatus, ma ei ole selle kohta lugenud. Jääb selgusetuks, kas sissetungijad olid noored linnud või löödi pesast minema noor paar ja pesitsema asusid kogenud piiritajad.

26. ja 29. juunil munetakse uued munad. 30. juunil tungib pessa taas võõras linn. Madin vältab kaks tundi, taas lendavad munad pesalohust välja. Kaitsja on kurnatud, kosumine võtab aega pool päeva.

Tavaolukorras oleks pesitsus lõppenud, kuid otsustame hariduslikul eesmärgil munad pesalohku tagasi tõsta. Haudumine jätkub.

7. juuli. Hauduv linn istub kui kivikuju, ei kisa, vaevu liigutab. Võin vaid ette kujutada, mis mõtted keerlevad linnu peas. Võib-olla unistab ta Aafrikast või loodab, et ilma peaks ja putukaid jaguks. Hakkan vist segi minema: püüan piiritaja pähe pugeda, igaüks läheb hulluks isemoodi. Hiljemalt 20. juulil võiksid pojad kooruda, sest haudumine vältab 17–28 päeva.

15. juuli. Kell 17.45 kiikab pesakasti põldvarblane, veidi enne seda sumiseb pesaaval vapsik. Pesal istuv linn muutub ärevaks. Kell 18.10 on kuulda piiksumist, paistab roosakas poeg ja munakoored: **koorus esimene poeg!**

16. juuli. Kell 10 on pesas taas võõras. Pool tundi madinat, kuid tulija lüüakse tagasi. Pojaga on kõik korras. Muna on vist viga saanud. Kell 13 on näha, et teine poeg on koorumas.

17. juuli. Teist poega siiski ei koorunud. Pesas on üks poeg ja teise muna jäänused. Surnud poega ei ole näha. Kerin järelvaatamise linti, et juhtunule pihta saada. Näen, et munas on auk, mis tähendab, et poeg on munas hukkunud. Kell 20 on pesakastis kaks kärbest – haistavad laipa?

18. juuli. Kell 18.50 surnud poega ei ole. Visati välja? Söödi ära? Kerin taas linti. Vanalind haarab koorumata muna nokka, et see pesast välja visata. Muna pudeneb nokast, kukub pesakasti nurka. Sinna see ka jääb.

28. juuli. Poja suletuped avanevad: nüüd on sulgedel vaba voli kiiresti pikkust visata. Poeg on aktiivne, üleni hall.

3. august. Noorlind peaks täna olema 19-päevane. Tiivasuled on kasvanud, saba samuti. Pesas askeldavad kärbsed, vanalinnud on öösiti pesas, sest öösel on jahe. Kasvukõvera järgi on poeg kiire kasvu faasis, kuni kaal jõuab 40 grammini, siis kasv pidurdub.

20. august. Piiritajapoeg näeb välja nagu täiskasvanu. Vaid sulestiku soomusmuster eristab teda vanalinnust: noore linna suleservad on hõbedased, vanalinnul tumedad. Poeg ronib kasti seinal, kiikab avast välja, kuid lendu ei lähe. Vara veel, ta on kõigest 35-päevane. Pesas peaks ta lihaseid treenima veel nädala. On tal selleks aega? Teiste pesakondade piiritajapojad on juba lennus. Üldjuhul ei tähenda hiline koorumine head, sest aega lendu harjutada jääb napiks. Pärast pesast lahkumist peab ta kohe rändele asuma, sest teised on juba läinud, vaid viimased on jäänud. Vanalinnud on veel kohal ja käivad poega toitmas ning pesakastis ööbimas.

23. august. Kell 18.03 sajab. Poeg on pesaaval, vaatab välja. Kas ta saab tuule tiibadesse?

25. august. Tähtis päev: kell 7.51 lahkub meie noor veebikaamera-piiritaja pesakastist oma elu esimesele lennule.

Foto: Rene Mitt

Linnuhuviliste suvepäevad peeti mere ääres Varblas

Katre Palo

Igal suvel kogunevad linnuhuvilised mõnda Eestimaa kanti, et paar päeva ühiselt linde vaadelda, mõtteid vahetada ja lähedalt aega veeta. Tänavu kohtuti 27.–28. juunil Pärnumaal Varbla puhkekülas.

Suvepäevade olustikku kujundab alati suurel määral ilm, mis tänavu oli igati priima. Kui pikal teekonnal Eesti eri servadest Pärnumaale sai veel vihma, siis Varblas hajusid viimasedki pilved. Töötas tulla oluliselt kuivem üritus, kui oli olnud aasta varem Jänedal!

Mõistagi olid kohale tulnud kõik suvepäevade tõsisemad fännid, aga leidsid ka neid, kes võtsid julguse kokku ja tulid esimest korda. Osalejaid oli ligi seitskümme. Ühingu koordinaator Eva-Liisa Orula võttis kõik tulijad lahkesti vastu: juhendas, kuhu nimi kirja panna ja kus on kelle ööbimiskoht, pistis kätte suvepäevade bingolehe ning andis juhiseid eesotavateks väljasõitudeks.

Olgu vanad näod või mitte, alati võetakse alustuseks ette tutvumis- ja lävimismängud. Linnuhuvilisi rivistas igal võimalikul moel Martha Katariina Luigujõe. Tuli joonduda kehapiikkuse, oma nime esitäre, linnuvaatlusstaži jms järgi. Lõpetuseks jagati seltskond seitsmeliikmelisteks punktideks, et end lindude teemal samuti soojaks saada. Aega anti umbes kümme minutit, mille jooksul tuli paberile kirja panna võimalikult palju Eesti linnustiku liike. Kiireim seltskond sai kokku veidi üle kaheksakümne liigi.

Tänuväärt oli võimalus tutvuda mitmesuguste binoklite ja vaatlustorudega. Rene Miti ja Richard Viidalepa asjalike nõuannete saatel sai proovida KOWA, Nikoni, Focus, Kite Opticsi ja Voigtländeri binokleid ning vaatlustorusid. Algaja linnuhuvilisena sain esimest korda elus uudistada maailma läbi vaatlustoru ja järele proovida, kuidas on vaatlust teha stabilisatoriga varustatud binokli abil. Üle mere paistvat

← Proovida sai paljusid binokleid ja vaatlustorusid.

Foto: Rene Mitt

↑ Tutvumismängud lipuväljakul. Joondusime muu hulgas linnuvaatlusstaži järgi.

Foto: Rene Mitt

kormoranilaidu oli läbi eri seadmete põnev jälgida. Mille poolest on kõnealune Kuralaid kuulus? Mullu kuigi laialt ei räägitud, kuhu täpsemalt aasta linna kormorani veebikaamera üles seati. Ent see asus just Kuralaiul, mis on olnud tuhandete karbaste pesitsuspaik. (Heikki Luhamaa järgmise päeva ettekandest selgus, et kormoranid asustasid laiu 2017. aastal; siin käiakse ka nende mune õlitamas.) Kormoranid meelitavad ligi merikotkaid, keda samuti oli võimalus binokliga üles otsida.

Sellisele meelelahutuslikule poolele lisandus päevakavas pisut ametlikum teema, sest suvepäevadel koguneb alati ka ühingu üldkoosolek. Tavapärase majandusaasta aruande heakskiidu järel võeti ette ühingu põhikirja muutmine. Näiteks täpsustati üldkoosoleku pidamise korda ja nõukogu liikmete arvu ning tehti mitmeid sõnastusparandusi. Üldkoosoleku pidulikumaks osaks oli aga

uute auliikmete kinnitamine, kelleks said Olev Lütsepp ja Timo Pettay. Olev Lütsepp on olnud ühingu nõukogu liige selle taastasutamisest saati, soomlane Timo Pettay on aga väsimatult eest vedanud Soome Eesti linnuvaatlejate seltsi (MTÜ Viron Lintuseura); tema vanaisa olla pärit Lõuna-Eestist.

Pärastlõunane aeg oli sisustatud väljasõitudega loodusesse ja kultuuriloolistesse paikadesse. Valikus oli linnu- ja loodusretk Sõmeri poolsaarele Heikki Luhamaa juhtimisel ning kultuurilooline käik Uue-Varbla mõisas. Poolsaarehuvilisi oli palju, minu jaoks aga ilm liiga palav, et lagedal väljal matkata, mistõttu valisin mõisa.

Uue-Varbla mõisa ees võttis meid vastu peremees Rene Kask. Küllap on keeruline leida inimest, kelles mõisahoonesse sisenemine ei tekitaks elevust ja põnevust. Sedaviisi me uksest üles astusimegi. Rene on rajanud mõisas muuseumi esemetest, mis on tema jaoks olnud huvitavad. Nõnda leiab sealt eri ajastutest pärit eksponaate, näiteks mõisaaegseid telliskive ja töövahendeid, muusikariistu, samovare, omaaegseid televiisoreid, tarbeklaasi ja nõusid, maiustusepakendeid, pesuvahendeid ja isegi suusamäärdeid. Teisel korral on oma käsitöötoa sisse seadnud

perenaine Ivi. Tema valmistatud mütse, sokke jms oli võimalus ka kaasa osta. Ivi toas jäi silma Karl Ristikivi teoste kogu. Lugemisnurk hoiab mälestust kirjanikust, kes sündis justnimelt Uue-Varbla külas.

Pereema kaudu Kased mõisa elama jõudsidki. Ivi juustumeistrist vanavana-isa ostis mõisa Eesti riigilt. Ka Ivi vanema-vanaisa elasid Uue-Varblas, mistõttu lapsepõlves sattus ta mõisa sageli. Nüüdki elavad Rene ja Ivi mõisahoones ühes tiivas ning jõudumööda taastavad kogu hoonet. Mõisa juurde kuulub park, kuhu samuti väikese käigu tegime.

Suvepäevade õhtune kava jätkus taas binoklitega, sest Richard Viidalepp rääkis nende tööpõhimõtetest, reguleerimisest ja hooldusest. Õpetussõnad olid kindlasti asja eest isegi kogenud binoklikasutajale, minusugusest algajast rääkimata.

Päeva edenedes sai hoogu joonistamise õpituba, mille eestvedajaks oli ühingu linnukaitse spetsialist Kerttu Keir. Kerttu on õppinud kunsti ja oskas kenasti juhendada neid, kes olid veendunud, et nemad joonistada ei oska. Piljardilauale lahti rullitud paber täitus värvide, uute detailide ja olen-ditega. Joonistuslauast sai üks suvepäevade keskseid kogunemiskohti. Kes ei leidnudki endas üles joonistajat, see vaatas ja uuris kõrvalt ning elas andekamatele kaasa.

Enesestmõistetavalt peetakse suvepäevadel lõkkeõhtut ja kuulatakse muusikat. Sedapuhku astus õhtul püünele Lavassaare trio ning kitarr, akordion, eufoniumi ja kontrabassi saatel said julgemad-kergejalgsemad tantsugi vihtuda. Õhtu oli piisavalt soe, taevast selge ja meri klaar, mistõttu päikeseloojangut tasus nautida ka Varbla sadama muulilt. See on tähelepanuväärne pikk, ligi kilomeeter.

Muusika ja lõkkega laupäevaõhtused üritused ei piirdunud. Pikalt tuli oodata juuniöö pimenemist, et õnnestuks alustada ööliblikate vaatlust. Selleks sättis Richard Viidalepp üles putukaid ligimeelitava laterna ja lina, tõi välja määrajad. Ja nii me esialgu ootasime, millal saabub piisav pimedus, et liblikad leiaksid põhjuse kohale lennata. Tulijaid siiski leidis, näiteks tee-lehe-öölane, roomailane, metsaöölane, niidu-rõngakedrik, oblika-noolöölane, sagaravaksik, haavaharpia, kollakaruslane.

Suvepäevade teisel päeval tegeldi aga vaid lindudega. Hommikul jagunes seltskond kolmeks. Andres Kalamees võttis ette need, kelle soov oli alustada linnumääramise ABCga, autodega seltskonna viis Hannes Pehlak kuhugi kaugemale linnuatlast täiendama ning mina võtsin sappa Eerik Leibaku pundile. Tegime paarikilomeetrise linnuretki puhkekeskusest veidi eemale metsa vahele ja tagasi. Teatavasti võtab

↓ **Uue-Varbla mõisa muuseumituba. Vasakult esimene peremees Rene Kask.** Foto: Katre Palo

↓ **Julgel joonistajad Kerttu Keiri joonistamise töötoas.** Foto: Kaarel Võhandu

Linnuhuviline Varblas Margus Tammeraja, EOÜ liige alates 2025. aastast

Sõna *linnuhuviline* võib viidata inimestele, kes märkavad sulelisi oma vahetus ümbruskonnas ja eristavad mustärstast kuldnokast, või mõnele säärasele, kes haarab binokli igal vabal hetkel ning sügaval sisimas oleks tahtnud ornitoloogiks saada. Kui ma neid ridu oma maamajas kirja hakkasin panema, kostis väljast üha valjenev lõopistriku sõjahüüd. Üks suur ronk oli vaja ajada otse üle minu õue, eemale metsaservas asu-vast pistriku pesapaigast. Tegu tehtud, istus kulliline kaselatva, jälgis ümbrust, sättis veidi sulgi ja vuhises minema. Loomulikult haarasin binokli ja vahtisin lindu, selle asemel et siinset lugu kirjutada. Seega määratlen end ühena paljudest linnuhuvilistest, kes iga suvi parvlevad ka EOÜ suvepäevadel.

Tänavune kogunemiskoht Varbla hellitas meid mõnusa ilmaga ja asukohale sobivalt ka märkimisväärse linnustikuga: suurim kormoranikoloonia lähimal laiul, vaatlustorn Sõmeris (väikekiir, merikotkas, hallhane, sadakond hallhaigrut jt) ning hommikune atlaseteemaline jalutuskäik (pöösalinud, lehelinnud, tihased jt). EOÜ koosolek ja ettekanded andsid ametliku osana aimu, millega linnuteadlased tegelevad. Peeti vahva määramisvõistlust. Ühine jalutuskäik-vaatlus-vestlused Varbla muulil ning lõkkeõhtul kinnitasid, et sama huvi paneb vabalt suhtlema muidu täiesti võõraste inimestega. Vaatlusoptika esitlus lõppes minu jaoks binokli ostuga, seega igati asjalikud suvepäevad.

↓ **Tänavused kutsemeistrid algajate arvestuses: Riin Viigipuu, Maie Vikerpuur ja Merle Kuris.**

Foto: Kaarel Võhandu

← Lavassaare trio näitas oma ülihead pilli- ja laulu-annet ning mõned julgemad oma tantsujulgust.

Foto: Kaarel Võhandu

← Lõkkeohtu.

Foto: Katre Palo

→ Suvepäevad on siiski eelkõige puhkus ja rõõm.

Foto: Eva-Liisa Orula

linnurahvas pärast jaanipäeva lauluhoo järsult maha, mistõttu kuulnud liike kuigi palju ei kogunenud. Seevastu kulus marjaks ära Eeriku jutt sellest, kuidas tema linnuatlase jaoks andmeid kogub, mida tuleb selle tegevuse juures vältida ja meeles pidada.

Pärast hommikusööki jätkus päev võistluslikumalt: hakati välja selgitama linnutundmise kutsemeisterlikkuse võistlusest sai osa võtta kahes arvestuses: algajate tasemel läks oma oskusi proovile panema umbes 25 inimest ja edasijõudnute tasemel 16. Algajate hulgas jäid esimest ja teist kohta jagama Maie Vikerpuur ja Merle Kuris (mõlemad said 21 punkti 25-st), kolmanda koha sai Riin Viigipuu (20 punkti). Edasijõudnutest olid tugevaimad esimeseks tulnud Pelle Mellow (87 punkti 90-st) ja teise koha saavutanud Anni Miller (81 punkti). Ent kolmandaga läks asi põnevaks, sest ühepalju punkte saanud Kalle Muru ja Eerik Leibak kutsuti uuesti välja. Lisaküsimus nõudis juba ka kiiret tegutsemist ja selles oli osavam Kalle.

Linnualaseid teadmisi sai ammutada veel mitmest ettekandest. Heikki Luhamaa rääkis sellest, kuidas puhkekeskuse naabriteks olevate Varbla laidude seisund on

Kuidas väiksest kahtlusest sai üks minu suve toredamaid sündmusi

Jaana Kalinistova

EOÜ värske liikmena ja endiselt alustava linnuhuvilisena tundsin ebakindlust, kas leian suvepäevadel oma koha ornitoloogiaässade seltsis.

Lõpuks moodustasid mitmed tegurid ühe meelde jääva terviku. Ametlikud koosolekud vaheldusid kultuurilise tegevusega, teaduslikud ettekanded praktiliste meistritubadega. Mugavaks tegi asja pidev valikuvõimalus ja hästi tasakaalustatud tempo, tänu millele said kõik kujundada oma päevi vastavalt teadmistele ja soovidele.

Toon mõned näited meelde jäänud asjadest: kuulasin ettekannet kormoranide kolooniast kohalikel laidudel ja aasta linnust piiritajast; õppisin kasutama PlutoF-i äppi; valisin enda-

le sobiva binoklimudeli ning õpetajana soetasin linnuteemalisi memomänge; vaatlesin linde mere ääres ja metsas, proovisin jõuda kutsemeisterlikkuse võistlustel (algajate kategoorias), tutvusin Uue-Varbla mõisa muuseumiga ning nautisin lõkkeküla ääres lummavat loojangut heas seltskonnas.

Tasub mainida, et Varbla puhkeküla ümbruskond pakkus võimalusi veelindude vaatlemiseks ka vabal ajal. Harjutasime näiteks tülli- ja tiiruliikide eristamist, kuid saime ka väikese mitte-ametliku sissejuhatuse botaanikasse, sest piirkonnas kasvavad mõned orhideeliigid.

Kõige selle põhjal võin väita, et EOÜ suvepäevad sobivad suurepäraselt ka alustavale linnuvaatlejale. Suur tänu korraldajatele!

muutunud: mis oli enne 2011. aastat, mil hooldamist alustati, ning kuidas on muutunud niidulinnustik. Andres Kalamees ja Andrus Kuus rääkisid linnuatlase hetkeseisust, Hannes Pehlak aga Estbirdingu linnuatlase võistlusest. Suvepäevade lõpetuseks saime Marko Mäelt ülevaate piiritajast, kes on tänavune aasta lind. Markol

oli kaasas üks tore tellis: piiritaja pesitsuseks sobiv seest õõnes ja pesaavaga ehituskivi, mida saab hoone müüritisse sisse ehitada. Pole teada, kas neid Eestis on kasutatud, kuid mõnel pool Euroopas küll, näiteks Ühendkuningriigis.

Sellised said ühingu 105. tegutsemis-aasta suvepäevad.

Kenko VC Smart Cellarto binoklid

VC Smart 15×42
Cellarto WP
Hind: 1099.-

VC Smart 10×30
Cellarto WP
Hind: 1049.-

- Nutikas automaatne pildistabilisaator, mis tuvastab värina ja kohandab automaatselt stabiliseerimist.
- Kristallselge ja stabiilne kujutis ka käest vaadates. • Täielikult veekindel (WP), ideaalne kasutamiseks iga ilmaga.
- Täis-mitmekihiline vääristus (Full Multi-Coating) annab särava ja kontrastse pildi.
- Faasikorrektsooniga prismad ning kõrge peegelduvusega vääristus tagavad maksimaalse detailsuse.
- Töötab ühe AA-patareiga. • Lihtne ühe lülitiga kasutamine. • Valmistatud Jaapanis.

📍 Vaata Kenko valikut → photopoint.ee/kenko

Kenko

VC Smart
Cellarto

PhotoPoint

nr.1 FOTOSPETSIALIST EESTIS

Huvitavad linnuleiud!

08.09 nähti Tartus Veerikul rändel olevat **roosterind-tüllil** ehk mornelit (*Eudromias morinellus*).

02.09 vaadeldi Läänemaal Põõsaspea neemel rändel **suulat** (*Morus bassanus*).

23.08 kohati Läänemaal Põõsaspea neemel rändel olevat **tundrakauri** (*Gavia adamsii*).

22., 15. ja 4.08 sai vastavalt Hiiumaal Tahkunas, Saaremaal Neeme külas ja Läänemaal Virumaal Koolimäel kirja **vööt-käbilinnu** (*Loxia leucoptera*) vaatlus.

29.07 kohati Läänemaal Riguldis **karbuskajakat** (*Ichthyæetus melanocephalus*) ja Võrumaal Tamula järvel **väikehüüpi** (*Ixobrychus minutus*).

28.07 nähti Läänemaal Riguldis **valgepära-rüdi** (*Calidris fuscicollis*), kellest võib saada Eestile uus liik, kui vaatlust kinnitab ka linnuharulduste komisjon.

20.07 vaadeldi Saaremaal Kuressaares **kivisiirakut** (*Monticola saxatilis*); tegu on Eesti kolmanda vaatlusega.

25.06 jäi Põlvamaal Kiidjärvel silma **madukotkas** (*Circæetus gallicus*).

20.06 kohati Ida-Virumaal Kohtla-Järve lähedal **väikehuiku** (*Porzana parva*), kes on Põhja-Eestis haruldane liik.

05.06 nähti Läänemaal Hindastes **käapakotkast** (*Aquila heliaca*); see on selle liigi kolmas vaatlus Eestis.

30.05 vaadeldi Pärnumaal Kablis **stepikajakat** (*Larus ichthyæetus*); kui see kinnitust leiab, on samuti tegu uue liigiga Eesti linnustikus.

Eesti Ornitoloogiaühing

Aadress: Veski 4, Tartu 51005
Telefon: 742 2195
E-post: eoy@eoy.ee
www.eoy.ee

Tiirutaja

Toimetaja: Katre Palo
E-post: katre.palo@eoy.ee
Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Teostus: HIMANTO.EE

Loe veebis: tiirutaja.eoy.ee

Toetajad

Lehe väljaandmist on toetanud märgitud fotoautorid.

ISSN: 1736-6844

Teated

Ornitoloogiaühingu uued auliikmed on Timo Pettay ja Olev Lütsepp

Linnuhuviliste suvepäevadel Varblas selgusid Eesti Ornitoloogiaühingu uued auliikmed, kelleks valiti Olev Lütsepp ja Timo Pettay.

Timo Pettay nimetati ornitoloogiaühingu auliikmeks seltsi Viron Lintuseura pikaajase eestvedamise, linnuvaatluse populariseerimise ja 1990. aastatel linnuandmete kogumise eest. Timo Pettay eestvõttel ja osalusel asutati 1997. aasta veebruaris Viron Lintuseura ehk Soome Eesti linnuvaatlajate selts, mille ülesandeks oli muu hulgas koondada kogunenud linnuandmestikku. Üks seltsi olulisimaid tegevusi oli ka Sõrve linnujaama taasasutamine 1998. aastal. Timo on aastaid osalenud rändeloendustel nii Sõrves kui ka mujal Eestis, samuti aidanud kaasa linnuatlaste koostamisele.

Olev Lütsepp nimetati ornitoloogiaühingu auliikmeks pikaajase panuse eest ühingu tegevuse korraldamise. Ühingu liikmeks astus Olev Lütsepp 1996. aastal ning alates 2000. aastast on ta järjepidevalt kuulunud selle nõukogusse. Tõsisemalt hakkas Lütsepp vaatlusi tegema siis, kui hakati koostama esimest Eesti linnuatlast. Ta on osalenud haudelinnustiku punktloenduses, linnustiku inventuurides ja linnuala-de seires. Olevi arvel on ka mitme linnuharulduse vaatlus.

Foto: erakogu

Foto: Rene Mitt

Trükisetutvustus

Ilmunud on Hirundo värske number

Ajakirja uue toimetaja Kunter Tätte käe all on valminud värskendatud ilmega ja parajalt mahukas väljaanne. Selles leidub lugemist nii teadlastele, looduskaitsjatele kui ka linnuvaatlajatele.

Anni Milleri ja Uku Paali koostatud 2025. aasta linnuharulduste komisjoni aruanne tutvustab Eesti erilisemaid linnuvaatlusi ning selgitab, miks on Eesti lindude nimekiri võrreldes 2024. aastaga kahanenud, kuigi vahepeal on lisandunud uus liik. Ootamatuid tulemusi pakub ka Riho Marja, Liis Keenbergi ja Jaanus Eltsi uurimus põldudele rajatud rohuhaaribadest. Tuuli-Triin Linnase jt uurimistöö koromorani toitumisest Hiiumaal aitab paremini mõista, milline võib olla selle linnuliigi mõju rannakalandusele.

Üle pika aja ilmub ka põhjalik ülevaade Eesti lindude pesitsusaegsest ja talvisest arvukusest. Aastatel 1980–2024 on pesitsusaegne arvukus tugevalt vähenenud tervelt 62 liigil. Samas on varasemast rohkem positiivse arvukustrendiga liike. Loe lähemalt juba värskest Hirundost, mis liikidel läheb hästi ja kellel kehvemini ning kuidas on meie linnustik aastakümnetega muutunud. Hirundo veebiversiooni leiab aadressilt hirundo.eoy.ee.

Selles Tiirutajas kirjutavad

Jaanus Elts
on Life-IP projektijuht

Theodor Karu
on Tallinna reaalkooli õpilane ja linnuhuviline

Marko Mägi
on Tartu ülikooli linnukoloog

Liis Keenberg
on linnuhuviliste lugude rubriigi kaasautor

Katre Palo
on Tiirutaja toimetaja

Osale!

21. september Joonistusvõistlus „Aasta lind – 31. oktoober 2026 – piiritaja“. Kutsume lapsi, noori ja täiskasvanuid osalema aasta linnu joonistusvõistlusel. Võta paber ja värvid, joonista piiritaja, pane oma looming posti ja saada see 31. oktoobriks Eesti Ornitoloogiaühingule. Parimate joonistuste autoritele on auhinnad. Täpsem teave: eoy.ee/piiritaja.

16. oktoober Teaduskonverents „Kuidas läheb Eesti lindudel?“. Tallinn, Öpiku konverentsikeskus. Konverentsil anname ülevaate Eesti lindude käekäigust ja värsketest teadusandmetest, räägime linnalindudest ja neid varitsevatest ohtudest. Kohapeal osalemiseks osta pilet hiljemalt 12. oktoobril Fientast: fienta.com/eoy-teaduskonverents-2026. Tasuta otseülekannet saab vaadata ornitoloogiaühingu YouTube'i kanalil. Konverentsi korraldab Eesti Ornitoloogiaühing, toetab Tallinna linn.

17. oktoober Linnuretk Paljassaare hoiualal. Linnuretk Andres Kalamehe juhatusel ühte Tallinna väärtuslikumasse looduspaika. Pikakari ranna parklas kogunetakse kell 11, retk kestab paar tundi. Kohapeal võimalik laenata binokleid, osavõtt tasuta. Lisateave päev varem peeta-va teaduskonverentsi lehel fienta.com/eoy-teaduskonverents-2026.

5. november Eesti Looduse fotovõistluse lõpuüritus. Tallinn, Tallinna loomaaed. Ajakirja Eesti Loodus 27. fotovõistluse lõpuüritusel vaadatakse tähelepanuväärsemaid pilte, kuulatakse ettekandeid pildistamisest ja elurikkusest ning antakse kätte auhinnad. Üritus algab kell 15 ning on vaba sissepääsuga. Ornitoloogiaühing paneb välja auhinna aasta linnu fotole. Lisateave ürituse kohta avaldatakse veebilehel www.loodusajakiri.ee/teema/fotovoistlus.

15.–28. november Maismaa talilinnuloendus. Loendust on oodatud tegema linnuhuvilised, kes tunnevad välimuse ja hääle järgi ära talilinnud. Talve jooksul tuleb linde loendada kolmel perioodil enda valitud piirkonnas ja umbes 10 km pikusel rajal. Täpsem teave: eoy.ee/maismaa-talilinnuloendus.